

BULLETIN

UITGEGEVEN DOOR DEN

Nederlandschen Oudheidkundigen Bond.

I.

1899—1900.

AMSTERDAM
JOHANNES MÜLLER.

BULLETIN.

1^e Jaargang.

No. 1.

BULLETIN

UITGEGEVEN DOOR DEN

Nederlandschen Oudheidkundigen Bond.

Juni 1899.

Stukken voor de redactie te zenden aan: E. W. MOES, Alex. Boersstraat 31, Amsterdam, Mr. J. C. OVERVOORDE, Dordrecht, of A. PIT, Ruysdaelkade 39, Amsterdam.

L. S.

Bij het verschijnen van het eerste nummer van het bulletin van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond mogen wij niet nalaten met een kort woord aan te geven wat het bestuur en de commissie van redactie zich voorstellen hierin aan de leden te bieden.

Ter voorkoming van te groote verwachtingen zij er terstond op gewezen, dat het niet in de bedoeling ligt een geregeld verschijnend tijdschrift in het leven te roepen, waartoe de redactie het leeuwenaan-deel levert. Onze opvatting is bescheidener, het zal meer een vliegend blaadje zijn, gewijd aan de belangen van den bond, op ongeregelde tijden verschijnende en grooter of kleiner van aantal bladzijden, naarmate er stof aanwezig is of spoedeisende mededeelingen het uitgeven van een bulletin wenschelijk maken.

De verschillende nummers zullen doorlopend gepagineerd worden en steeds in hetzelfde formaat verschijnen, zoodat zij later bijeengebonden kunnen worden.

De redactie stelt zich voor in het bulletin de volgende rubrieken op te nemen:

1. Officiële mededeelingen betreffende den bond;
2. Bespreking van algemeene oudheidkundige belangen en het aankweken van den zin voor oude kunst en oudheidkunde;
3. Berichten over musea en publieke verzamelingen;

4. Het signaleeren van den staat van oude monumenten, besprekingen en kritiek van restauraties;

5. Aankondigingen en besprekingen van catalogi en werken over oudheidkunde;

6. Practische wenken over het bewaren, herstellen en tentoonstellen van oudheden;

7. Vermelding van belangrijke aanwinsten en vondsten, besprekingen van belangrijke veilingen

en verder alles wat den leden van den bond als zoodanig belang kan inboezemen of hen bij de studie of bij het bijeenbrengen en ordenen van hunne verzamelingen tot nut kan strekken.

Een vragenbus zal aan de leden gelegenheid geven tot het vragen van inlichtingen.

Niet steeds zullen alle bovengenoemde onderwerpen in het bulletin kunnen besproken worden; veel zal hierbij afhangen van den steun, die de redactie van de leden en corresponderende leden zal ondervinden. Vooral het eerste nummer is uit den aard zeer onvolledig, daar de band met de a. s. corresponderende leden nog ontbreekt.

Wij doen daarom hiermede een beroep op allen om ons mededeeling te doen van de belangrijkste gebeurtenissen op oudheidkundig gebied, den staat der monumenten, gewichtige vondsten, persoonlijke ondervindingen en alles wat tot de bovengenoemde rubrieken kan gerekend worden. Ook aan bijdragen van niet-leden zullen wij gaarne plaatsing verleen.

Het bulletin is in de eerste plaats bestemd voor de leden, die voor hunne contributie gratis een exemplaar zullen ontvangen. Voor vereenigingen, die meer exemplaren mochten wenschen te ontvangen, en voor niet-leden is de prijs bepaald voor Nederland op *f* 2.50 per jaar, franco per post, voor het buitenland met verhooging der meerdere verzendingskosten.

Zij die zich wenschen te abonneeren of mededeelingen voor het bulletin wenschen te verstrekken, gelieven zich te richten tot een der leden van de commissie van redactie, bestaande uit de H.H. E. W. Moes, Alex. Boersstraat 31, Amsterdam, Mr. J. C. Overvoorde, Dordrecht en A. Pit, Ruysdaelkade 39, Amsterdam.

Besturen van oudheidkundige vereenigingen, die jaarverslagen of catalogi, en schrijvers die hun werken in dit bulletin wenschen aangekondigd te zien, worden verzocht een exemplaar bij de redactie in te zenden.

Officiële Mededeelingen.

De Koninklijke goedkeuring op de statuten van den bond is verkregen bij K. B. van 16 Mei 1899 No. 10. Een afdruk dezer statuten is met eene uitnoodiging tot toetreding aan alle bekende oudheidkundige en aanverwante vereenigingen en museumbesturen gezonden. Aan eenige bekende oudheidkundigen in binnen- en buitenland is verzocht als corresponderende leden tot den bond toetreden. Wij hopen later de namen van hen, die de benoeming hebben aanvaard, in het bulletin te vermelden. Wij vestigen de aandacht van de leden op de hun gegeven bevoegdheid om personen ter benoeming tot corresponderend lid voor te dragen; beheerders van musea en anderen, die persoonlijk lid van den bond kunnen worden, zijn uitgesloten.

De eerste algemeene ledenvergadering zal den 15^{den} Juli te Utrecht gehouden worden waar de heer Cuypers Jz. de restauratie van het kasteel Haerzuylen zal inleiden. Door de welwillendheid van de heeren Cuypers zijn wij in staat de leden na afloop der vergadering in de gelegenheid te stellen tot een bezoek aan het kasteel Haerzuylen bij Breukelen onder leiding van den bouwmeester. Na afloop hiervan zal er voor de bezoekers gelegenheid bestaan tot deelname aan een gemeenschappelijken maaltijd, welke echter geen officiëel karakter zal dragen. Zij die aan den tocht naar Haerzuylen of aan den gemeenschappelijken maaltijd (couvert f 2.50) wenschen deel te nemen, gelieven hiervan vóór 10 Juli kennis te geven aan Mr. S. Muller Fzn. rijksarchivaris te Utrecht. De plaats en het uur der bijeenkomst zullen nader worden bekend gemaakt.

Berichten over Nederlandsche Musea.

Nederlandsch museum voor geschiedenis en kunst.

Het moet opgemerkt worden, dat de winter- en voorjaarsveilingen in »de Brakkegrond« nagenoeg niets merkwaardigs opleverden, zooals dat trouwens, op weinig uitzonderingen na, in de laatste jaren steeds het geval was. De verzamelingen welke verkocht werden, zoo zij al dien naam verdienden, getuigden noch van kennis van zaken

noch van keurigheid van smaak en de voorwerpen, welke voor rekening van deze en gene door den welwillenden auctionaris mede geveild werden, boden al evenmin wat wils aan voor den veeleischenden koper.

Neemt men aan dat Amsterdam onze voornaamste antiquiteitenmarkt is, dan komt men tot de conclusie, dat in ons land al lang het vet van den ketel is en de beste producten onzer oude kunstnijverheid in buitenlandsche musea en buitenlandsche verzamelingen zijn beland. Het vinden van een werkelijk mooi stuk wordt inderdaad uitzondering. Dit geeft dubbel reden tot ontevredenheid. — Vooreerst toch bewijst het, dat onze vaders weinig goeden smaak hadden en de beste gelegenheden lieten ontsnappen, en vervolgens is er geen uitzicht, dat de verzamelaars met kleine middelen meer iets goeds kunnen bemachtigen, waardoor hun smaak veredeld kan worden; zij zullen blijven ploeteren in de middelmatigheid waarvan bovengenoemde veilingen een zoo treurig bewijs leveren.

Er is maar één geneesmiddel: veel reizen in het buitenland. Is men dan door het aanschouwen van veel moois moeilijker te bevredigen geworden, dan zal men er misschien toe komen liever eens op een jaar de bespaarde gelden voor iets werkelijk goeds te besteden, dan in zijn binnenkamer prullen op te stapelen ten pleiziere van den beampte van de belasting op het personeel.

Dat het vóórgaan in de goede richting in de eerste plaats de plicht is van beheerders van publieke verzamelingen spreekt vanzelf. Wil de Oudheidkundige Bond zich dus niet slechts tevreden stellen met het aanmoedigen van een weinig belangwekkend liefhebber in oudheden, maar ook de groote zaak onzer hedendaagsche kunstnijverheid dienen, dan zal hij in ons land de aandacht moeten vestigen op de nog overgebleven oude kunstwerken, dan zal hij tevens moeten trachten die in het buitenland op te sporen en zoo mogelijk binnen de grenzen terug te brengen. Laat dit ook het werk zijn van particulieren, van onze corresponderende leden.

Gaan wij thans na welke seriën, sedert de eerste besprekingen tot het oprichten van den bond, in het Nederlandsch museum zijn verrijkt geworden.

Vooreerst het vroeger zoo slecht vertegenwoordigde gekleurd Delftsch aardewerk. Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat de belangrijkste collecties van deze heerlijk mooie ceramiek, de verzameling Loudon en de kleine maar keurige verzameling Van der Burgh in den Haag uitgezonderd, zich in het buitenland bevinden. De beroemde collectie Cussac, te Rijssel, zal na den dood van de tegenwoordige eigenares in het museum der Katholieke Ambachtscholen ondergebracht worden. De collectie Evenepoel te Brussel, de rijkste en meest complete, zal wel in België blijven. De musea van Cluny en Sèvres, te Parijs, de musea van Berlijn en Hamburg bezitten eveneens prachtstukken en

zoeken hun seriën aan te vullen. De prijzen welke men soms voor een werkelijk goed stuk Delftsch aardewerk moet geven, vooral voor het veelkleurige, zijn zeer hoog, ten gevolge van de zeldzaamheid en de groote navraag.

Twee buitengewoon fraaie exemplaren werden nog in het land gevonden. Een kan van Adriaan Pijnacker, naast zijn bekende tonen van blauw, rood en goud gedecoreerd met vogels en bloemen in licht paars, groen en zwart, werd te Haarlem geveild en een merkwaardig stukje, de rug van een tafelschuier, van zoogen. zwart Delftsch, dat wil zeggen met een zwart geëmailleerden ondergrond waarop het verder decor is aangebracht, werd in de oostelijke provinciën gevonden. — Een theebusje, met de initialen van Augustijn Reygens gemerkt, rood- blauw- en goud decor met hier en daar wat groen en zwart, kwam van een antiquaire te Rijssel en een bloemenmand, stijl Lodewijk XV, brutaal bont, maar toch harmonieus van kleur, was reeds op de Parijsche markt. Een kan met planten en vogels gedecoreerd in blauw, licht geel en groen, de kleuren in het volle vuur gebakken, kwam eveneens uit Frankrijk.

De verzameling van Noord-Nederlandsche middeneeuwsche beeldhouwkunst werd verrijkt met een klein monument uit omstreeks 1450, dat zeer gunstig de karakterestieke eigenschappen der school doet uitkomen: een eikenhouten groep, de ontmoeting van Maria en Elisabeth (52 c.M. hoog bij 68 c.M. breed). Elisabeth een magere oude vrouw met groote kap over het hoofd en schouders, in nauwsluitend lijf en om de heupen opgehouden wijden rok, gaat met vooruitgestoken armen Maria te gemoet, — een meisje blootshoofds in lang, wijd kleed, die schuchter voor haar staat. Achter Elisabeth een openstaande deur, en verder als achtergrond een heuvelig landschap met een paar boomen en een heining van horden, zooals wij die op onze oude houtgravuren aantreffen. Van onze middeneeuwsche beeldhouwkunst is zóó weinig meer over, dat elke vondst ons met vreugde moet vervullen; voor het signaleeren van dergelijke monumenten beveel ik mij bij onze medeleden bijzonder aan, ten einde mij in staat te stellen het beeld, hetwelk ik getracht heb van onze oude beeldhouwers-school te schetsen, in een der vergaderingen van het laatste kunsthistorisch congres te Amsterdam, vollediger te maken. Bovengenoemde groep werd gevonden bij een particulier in Noord-Brabant.

Zeer eigenaardig komen naast deze Noord-Nederlandsche sculpture twee profeten-figuren uit, banderoldragers, eveneens in eikenhout gesneden. Zij figureerden vermoedelijk rechts en links van een Jesse (een meer uitvoerige beschrijving hiervan in »de Kroniek« van 14 Mei 1899.)

Al even weinig bestudeerd als de beeldhouwkunst der midden-eeuwen is de Noord-Nederlandsche beeldhouwkunst van de 16e eeuw. Hoe onze vaderlandsche kunst zich heeft ontwikkeld, hoe zij zich heeft

gewijzigd tengevolge van vreemde invloeden, welke die invloeden waren en hoe zij zich hebben doen gevoelen moet nog nagegaan worden.

Naast de gravure hebben de goud- en zilversmids-plaketten wegens het gemak waarmede zij van hand tot hand gingen veel tot de internationaliseering der kunst bijgedracht. In de ateliers werden die plaketten als modellen bewaard en men aarzelde niet de vindingen van anderen op eigen werk aan te brengen. Het Nederlandsch museum bezit reeds eene kleine verzameling looden zilversmidsmodellen, meest ronde platen met, in laag relief, gedreven mythologische of bijbelsche voorstellingen. -- Welke hiervan Duitsch, welke Vlaamsch en welke Hollandsch zijn dient te worden uitgemaakt. Een analyseerende studie zou nuttig zijn.

Het verrijken van dit materiaal ligt in elk geval op den weg van de directie van het museum. — Onlangs werden aangekocht: een verguld bronzen plakette door Andrea Briosco, genaamd Riccio (1470—1532) beschreven bij Molinier »les Plaquettes« I p. 175; een dito uit de school van Riccio; een plakette door Antonio Abondio (omstreeks 1550) Venus en Amor, een variant op de plakette van het South Kensington museum, (een unicum) niet beschreven bij Molinier »les Plaquettes«; een plakette van Peter Flötner, afgebeeld en beschreven bij Lange — »Peter Flötner« Taf. IX No. 41; zes looden plaketten, voorstellingen van »de deugden«, naar de gravures van J. Matham, naar teekeningen van Goltzius.

Van belang, ook uit kunsthistorisch oogpunt, is een Italiaansch brons, uit het einde der 16e eeuw, een satyr zittende op den schaal van een schildpad, tusschen de beenen een schelp vastklemmende, de linkerhand gesteund op een visch. Wij raken hier aan den eigenaardigen stijl, welke ook in ons land een rol heeft gespeeld, de vormen aan het dierenrijk ontleend, ornamentaal toegepast op de meest phantastische wijze, zonder eenige logische gedachtengang, alles voortspruitende uit een hartstochtelijke liefde voor mooie dierlijke vormen. Zoo de eveneens pas aangekochte zilveren schenkan van Adam van Vianen, die nog geheel in de tradities der 16e eeuw is gedacht. In hoofdtrekken gelijkt zij het meest op de in het graveerwerk van Christiaan van Vianen afgebeelde kan op plaat *negen*. Het voorwerp, 30 c.M. hoog, is voluit geteekend »AD (gekoppelde hoofdletters) *Viana*.

Een achttiende-eeuwsch beeldhouwwerk werd aangekocht, n. l. het model voor of de kopie, in terra cotta, naar de graftombe van Johan Theodoor Baron van Friesheim in de Hervormde kerk te Heusden, aldaar bij zijn leven opgericht en vervaardigd door J. B. Xavery. En, ten slotte, werd de verzameling boekbanden vermeerderd door eenige goede exemplaren van Duitsch bindwerk uit het laatst der 15e en uit de 16e eeuw en door een fraaien bijbel met vergulden snede, versierd met bloemen en vogels in verschillende kleuren met gepointilleerde omtrekken, gebonden in bruin kalfsleder à petits-fers georneerd, uit de

werkplaats van Magnus Hendricksz.; de sneeversiering vermoedelijk door diens zoon Albertus Magnus (3e kwartaal der XVIIe eeuw).

A. PIT.

Rijksmuseum van schilderijen te Amsterdam.

De verzameling in het Rijksmuseum mag zich sedert kort verheugen in eenige belangrijke aanwinsten. De voornaamste is wel een prachtig schilderij van Dirk Hals, den broeder van den grooten Haarlemmer (op paneel, hoog 0.78 breed 1.35 M. met figuren van bijna 0.30 M. hoogte), bekend als »de Buitenpartij« behoorde tot eene reeks van 4 even groote stukken »de vier jaargetijden«, door Dirk Hals omstreeks 1628 geschilderd.

De voorstelling is de volgende:

In een groot park, aan den voet van een terras, waarop een deftig landhuis verrijst is een aanzienlijk gezelschap van 22 dames en heeren aan het feesten.

Vijf jonge paren zijn in het midden aan een welvoorzien disch gezeten, de andere helft van het gezelschap, vullende den linkerhoek, staat meer op den voorgrond in groepjes te kouten en te musicceeren. Rechts meer in het midden treedt een jong paar, wellicht bruid en bruidegom, naar voren en uit de verte komt een heer aanwandelen.

Twee jonge bedienden zijn op den voorgrond rechts druk in de weer, een derde dient achter tafel. Een koelvat, linnen, vaatwerk en eenige kleedingstukken stoffeeren den voorgrond. Honden, een aap en eenige uitheemsche vogels zitten en bewegen zich onder en bij het gezelschap; in de lucht vervolgen valken reigers.

De compositie is geestig en wel doordacht. De figuren zijn bevallig van houding, vol actie en humor. De bonte kleuren der prachtige costumen harmonieeren met elkander en met het donkere loof der boomen waartegen de groep allervoordeeligst uitkomt. De teekening is correct, de samenstelling smaakvol. Twee vrouwenfiguurtjes trekken vooral de aandacht door prachtige schildering en bevalligheid; het eene is de musicceerende dame links, het andere, juist in het midden van het schilderij, de jonge schoone in het blauw, gezeten naast den drinkenden heer.

Het landschap met zijn mooi verschiet, zijn smaakvolle boomgroepen en zachte kleuren vormt een overheerlijke omlijsting van de bonte rei der feestgenooten en werkt niet weinig mede om dit schilderij te maken tot wellicht het fraaiste ooit door Dirk Hals op paneel gebracht.

De andere schilderijen van deze serie bevinden zich: het eene bij Mr. N. W. J. Smalenburg van Stellingdam te 's Gravenhage; het tweede in de verzameling van de K. K. Academie te Weenen en het derde bij barones Kalamb te Stockholm.

De conservatie is uitmuntend, alleen zijn in de lucht sporen van eenige slijtage en in den tweeden grond en in de boomen op een tweetal plaatsen overschilderingen te herkennen, die echter in geenen deele hinderlijk zijn. *) Wij verheugen er ons in eindelijk een uitmuntend werk van dezen in Holland zoo onvolledig vertegenwoordigden meester te bezitten. Dat onze hedendaagsche schilders dit werk ten zeerste appreciëren blijkt wel daaruit dat de leden van Pulchri Studio te 's Gravenhage het voor onderwerp gekozen hebben van een tableau-vivant ter gelegenheid van het groote feest van 17 Juni j.l. door de Regeering den leden van het Vredescongres aangeboden.

Op naam van denzelfden meester hangt in het Rijksmuseum een klein stukje een paar jaar geleden aangekocht, ook «een buitenpartij» voorstellende, dat aan een anonus in de Nieuwe Rotterdamse Courant aanleiding gegeven heeft eenige min vleierende opmerkingen aan het adres van ondergeteekende ten beste te geven. Hij kan echter gerust zijn dat deze aankoop niet zoo algemeen de verwondering wekt of wordt afgekeurd als hij wel vermeent, maar dat niet alleen schilders en andere artistiek ontwikkelde personen, ook kunsthistorici van naam zeer veel belangstellen in deze mooie schilderij en den aankoop toejuichen.

Intusschen is het nog niet uitgemaakt of dit stukje werkelijk van Dirk Hals is daar het zeer afwijkt van bekende onderteekende eveneens schetsmatig behandelde stukken van dezen meester.

Onder de nieuwe aanwinsten moet nog in het bijzonder gelet worden op twee portretten door den frieschen schilder *Wibrant de Geest den ouden* op paneel gebracht; dat van hemzelf en dat zijner vrouw *Henriken van Ulenburgh*, de zuster van Saskia Rembrandt's vrouw. Deze portretten zijn uit 1620 toen de Geest 37 en zijne vrouw 29 jaren oud waren. Ze dragen aan de achterzijde de volgende opschriften:

WIBRANT DE GEEST
Geboren int Jaer 1592
den 16 van Oost-maent
en HENRIKEN VAN ULENBURGH
Geboren int Jaer 1600
den 3 van Meert.

---

*) Eenige bijzonderheden dank ik aan een artikel van den heer E. W. Moes, voorkomende in de Katholieke Illustratie van 1890—1891, bl. 38, waarbij eene afbeelding van het schilderij.

Jammer dat deze werkelijk goede portretten, vooral dat van den schilder, in zoo ontredderden toestand in het museum kwamen. Ze waren bovendien zeer overschilderd. Thans zijn zij toonbaar en prijken in de oorspronkelijke lijsten, die door haar zeer eigenaardig profiel ook de aandacht verdienen.

Een derde aanwinst van eenige beteekenis is de aankoop van een groot schilderij voorstellende het uittrekken van eene bezetting uit eene door prins Frederik Hendrik veroverde vesting.

De prins te paard, den banierdrager achter zich, omgeven door zijn staf, heeft nabij een bastion post gevat; deze groep neemt den linkerhoek van het schilderij in. De bezetting op den tweeden grond, met wapperende vaandels, geheel gewapend, trekt voorbij; in het verschiep de vesting waarachter heuvelachtig terrein; op den voorgrond eenige toeschouwers.

Het schilderwerk is met groote waarschijnlijkheid van de hand van een der Wouwermans, van Philip, den beroemden schilder, of van Pieter, zijn jongeren broeder.

Ik ben geneigd het schilderij aan eerstgenoemde toe te schrijven en het te bestempelen als een vroeg werk van dezen meester.

De laatste wapenfeiten van den grooten stedebedwinger, die eenigszins met deze voorstelling in verband kunnen gebracht worden, zijn de overmeestering van Gennep in 1641 en die van Hulst in 1645.

Hoewel de omgeving niet al te best strookt schijnt mij toch het beleg van Hulst te zijn afgebeeld en wel op grond van eene gravure van P. Nolpe, waarop o. a. voorkomt het bastion, met zijne eigenaardige gedaante, waarvoor de prins met zijn staf post heeft gevat. Ook herkent men in de uittrekkende troepen eenigszins dezelfde ordonnantie.

In 1645 was Philip Wouwerman 26 jaar oud en dus wel in staat zulk een schilderij te maken. In samenstelling, teekening, kleur en penseelbehandeling herkent men zijn werk, maar niet zoo vlot geschilderd als in zijne bekende stukken. Dan komen er op den voorgrond rechts eenige figuren voor, die men terug vindt op eene ets van J. de Visscher naar een schilderij van zijne hand.

Nu kan Pieter, die in 1645 21 jaar oud was, misschien ook wel zulk een werk ondernomen hebben maar toch is het niet waarschijnlijk dat een minder begaafd schilder op dien jeugdigen leeftijd reeds in staat was zulk een schilderij te maken, zelfs niet al ware het stuk eenige jaren na het beleg geschilderd. Er zijn zulke goede gedeelten in, die met zóóveel talent geschilderd zijn, dat men wel geneigd is aan den grooten Wouwerman te denken, aan wien ik het werk dan ook toeschrijf. Ware mij een gedateerd stuk van hem uit zijn zeer vroegen tijd bekend dan zou de vergelijking daarmede de zaak kunnen uitmaken; maar helaas de meeste stukken van Wouwerman zijn niet gedagteekend.

Als portretschilder doet hij zich in dit stuk zeker niet kennen,

daar blijkbaar het gelaat van den prins hem veel moeite gekost heeft, zonder dat hij er in is geslaagd iets dragelijks tot stand te brengen.

Reeds vroeger was het Rijksmuseum in het bezit gekomen van een groot schilderij, behoorende tot de Hollandsche primitieven; maar aangezien de herstelling van dit stuk veel tijd gevorderd heeft kon het eerst onlangs worden tentoongesteld, zoodat het nog onder de nieuwe aanwinsten te brengen is.

Blijkens het onderschrift met 17e eeuwse gothische letter op de oorspronkelijke lijst geschilderd, stelt het stuk voor de verovering van Rhenen door hertog Jan II van Kleef op den 8sten van hooimaand 1499. Die inscriptie luidt: »Die inneminghe van rienen geschiedt in 't jaer 1499.«

Het hing in het raadhuis te Rhenen en was aldaar allens in een zeer deerniswaardigen toestand geraakt; de verf, op vele plaatsen los, schilferde af, het hout van het paneel werd hier en daar zichtbaar. Herstel was dus dringend noodig, wilde men het stuk niet te gronde zien gaan; maar de kosten daarvoor waren aanzienlijk en de groote lasten die de gemeente te dragen had, welke aanzienlijk vermeerderd waren in verband met het herstel van den pas afgebranden kerktoeren, lieten niet toe daaraan te denken.

De regeering, die zoowel belang stelt in het behoud van een ouden kerktoeren als in de bewaring van een schilderij van groote historische waarde, wist de zaak tot een goede oplossing te brengen door aan de gemeente Rhenen, bij de aanbieding van het rijkssubsidie tot herstel van den toren voor te stellen afstand van het schilderij te doen, hetwelk dan van rijkswege zou worden gerestaureerd terwijl aan de gemeente een goede copie er van op de ware grootte vervaardigd zou worden afgestaan.

Dat de gemeente daartoe geneigd bleek mag zeer worden toegejuicht en wel omdat het oude schilderij in een rijksverzameling geplaatst in staat van onderhoud zal blijven en geregeld worden nagezien, hetgeen zeer noodig is omdat het paneel zelf gebleken is sterk onderhevig te zijn aan de inwerking van atmosferische invloeden, zoodat het te voorzien is dat, indien men het aan zijn lot overlaat, de vorige slechte toestand weder spoedig zal intreden, en herstel dan nog moeilijker zal blijken.

Na aankomst van het stuk, dat zonder stooten en liggende vonden moest worden om de verf niet te laten afvallen, werden de losse deelen met zorg op het hout gehecht, waarbij gelukkig niets verloren ging. Bij die operatie bleek dat reeds vroeger, waarschijnlijk reeds in de 17e eeuw, het schilderij eene groote restauratie had ondergaan; op vele plaatsen toch was de vroeger uitgevallen verf door gele was vervangen welke daarna werd overgeschilderd. Na de vasthechting

der verfschilders werd eene fotografie van het stuk genomen. Hetzelfde geschiedde nadat het paneel gemastikeerd was d. i.: nadat de vele kleine gaten in de verflaag gedicht waren. Daarna werden die stopsels zeer voorzichtig in de kleur bijgeschilderd zonder de omliggende, oorspronkelijke verf te raken, eene operatie die de heer *A. Levolger* alhier zeer naar wensch verrichtte. Door vergelijking met deze twee fotografieën kan men dus ten allentijde zien welke restauraties in de jaren 1898 en 1899 zijn verricht. Van het nu gerestaureerde schilderij werd door hem eene copie op ware grootte vervaardigd, die nu in Rhenen's stadhuis is opgehangen.

En nu het schilderij zelf, dat te oordeelen naar de costumes, kort na het beleg geschilderd werd, dus in de allereerste jaren van misschien wel in het jaar 1500.

Een gedeelte der stad met zijne wallen en torens, bijna in vogelvlicht gezien, neemt het grootste gedeelte van het paneel dat 1.84 M. hoog en 1.43 M. breed is, in. Men ziet de wallen met gewapenden bezet; op den voorgrond de poort met ophaalbrug welke bestormd wordt, een klein deel der stad, hoogstens eene straat en merkwaardig genoeg de buitengewoon hooge kerk, waarvan een muur is weggenomen, zoodat men in het inwendige een blik kan werpen. Aldaar vertoont zich in het midden tegenover het koor een altaar staande aan het hoofdeinde eener tombe waarop de Heilige Cunera, herkenbaar aan den witten sluijer, dien zij om den hals draagt en waarmede zij geworgd werd, ligt uitgestrekt. Altaar en tombe staan onder eene overhuiving als het ware in een kleine afgesloten kapel.

Het beleg is in vollen gang en de inneming reeds op handen. Behalve bij de hoofdpoort waar de vijandelijke benden zijn opgesteld wordt een aanval gedaan op een ander punt der vesting, de vijand is reeds binnengedrongen en aan het moorden en brandstichten getogen; een gedeelte der stad staat in lichte laaie; drommen aanvallers met wapperende vaandels komen van de omringende hoogte, waarop de kleine Cunera-kapel verrijst, aanstormen. In de kerk zijn de veroveraars reeds binnengedrongen en aan het plunderen; maar de plek waar de H. Cunera begraven ligt boezemt ontzag in; eene non staat bij het altaar binnen de kapel, drie mannen in ootmoedige houding hebben er voor post gevat; een dezer in aanzienlijke kleeding ligt geknield; wellicht wordt met deze figuur de hertog zelf voorgesteld, die plotseling tot inkeer schijnt gebracht.

Het schilderij is in hooge mate belangrijk; niet alleen wegens de historische en architectonische ook wegens hare kunstwaarde want de nog goed bewaarde oorspronkelijke gedeelten vertoonen een bekwame hand van schilderen. Enkele figuurtjes o. a. dat van het vluchtende vrouwtje in een der straten zijn zeer fijn van kleur en vol gevoel geteekend; men herkent er de hand in van een bekwamen miniaturist;

de groote zijn minder goed geslaagd hoewel de gezichten vol karakter en uitdrukking zijn.

Jammer dat bij de duchtige restauraties die het stuk in de 17e eeuw onderging zóóveel werd overschilderd. Twee groote waltorens, eenige daken, de geheele buitenordonnatie der kerk, de lucht, de bergachtige omgeving en eindelijk de geheele voorgrond werden toen overschilderd. Die nieuwere verf heeft echter eene hardheid verkregen die mij deed vreezen dat verwijdering er van tevens vernieling van de oude onderliggende tengevolge zou hebben. Ik heb mij dan ook genoodzaakt gezien die overschildering, behalve op den voorgrond waar van de oude verf zoo goed als niets meer over was, onaangeroerd te laten. Ik overwoog daarbij dat de toenmalige hersteller wellicht gebruik gemaakt heeft van bestaande gegevens en zijne overschilderingen niet zonder reden heeft aangebracht.

Mocht mijne zienswijze niet door anderen gedeeld worden en geeft men de voorkeur aan geheele restauratie, door verwijdering der vroegere overschilderingen, na het aanwenden van de meest krasse middelen, dan kan men daartoe altijd nog overgaan.

Zulk werk, waarvan ik de verantwoordelijkheid niet op mij wil nemen, laat ik gaarne aan een opvolger over.

Omtrent het voorgestelde feit heb ik niet veel kunnen vinden. Arend in zijne *Algemeene Geschiedenis des Vaderlands* II. 3 bl. 313 zegt er van: »De Hertog van Kleef (Jan. II) had lang en te vergeefs bij den Bisschop van Utrecht op de voldoening van zekere gelden aangedrongen, welke hij der stad Utrecht tijdens de bewindvoering van zijn broeder Engelbert van Kleef verstrekt had. Om de Utrechtschen eindelijk hiertoe te dwingen, bemagtigde hij, na driemaal te zijn afgeslagen, stormenderhand de stad Rhenen, van waar uit zijn benden de omstreken plunderden en allen toevoer van Utrecht afsloten.»

Wellicht dat een onderzoek in de archieven te Utrecht en te Dusseldorf (waarin vermoedelijk het archief van de hertogen van Kleef zich bevindt) meer aan het licht zal brengen, ook betreffende het vele raadselachtige in de compositie, maar omtrent den schilder zelf zal men wel altijd in het onzekere blijven, nu in het archief der stad Rhenen, naar men mij meldt, niets omtrent het maken van het schilderij gevonden is. Er blijft dan ook geen anderen weg over dan die van vergelijking met kunstwerken uit denzelfden tijd; in het bijzonder met oude Hollandsche miniaturen.

B. W. F. VAN RHEMSDIJK.

Mauritshuis.

Wanneer wij de reeks der nieuwe aanwinsten van het Mauritshuis openen met den »Saul en David« van Dr. Bredius, welk stuk de vrijgeveige eigenaar in November 1898 in bruikleen schonk, dan doen wij dit zeker met de grootste en belangrijkste aanwinst der laatste jaren.

Het heeft genoeg de algemeene aandacht en bewondering tot zich getrokken om nog lang over zijn qualiteiten uit te wijden. Genoeg zij het aan te stippen, dat Dr. Bredius stellig meent, dat 't in 1658 geschilderd is. De herkomst ligt nog steeds in 't duister.

Op de voetsporen van zijn levenswandel teruggaande vinden wij, als het uiterste met zekerheid bekende punt, de veiling van den Duc de Caraman, 10—12 Mei 1830. Het meesterstuk bracht hier onder no. 76 frs. 250 op. Daarvoor moet 't tot eene collectie Didot behoord hebben. Men is dus nog niet ver. De eigenaar koestert het voornemen het doek door Prof. Hauser te Berlijn grondig te laten nazien en te restaureeren.

Nog vóór 1898 ten einde was werd door Jhr. Mr. Flugl van Aspermont in bruikleen afgestaan een fruitstuk van Willem van Aelst. Merkwaaardig is hier 't voor van Aelst zoo krachtige, warme coloriet en de dikkere, geëmpateerder verven in tegenstelling met de koele, grijzere tonen en de gladdere, delicate schilderwijze, waarmede de overige werken van van Aelst zich kenmerken. Wat realisme aangaat moet dit fraaie gecomponeerde fruitstuk onderdoen voor de beide andere stukken, welke 't Mauritshuis van hem bezit. Ook is 't jammer, dat de fond erg donker is. Het is op doek, hoog 0.754, breed 0.576 en gemerkt »Guill^{mo} van Aelst 1657.«

Een puzzle, hoewel hierdoor niet minder belangrijk, is nog steeds 't studietje van een zittend vrouwtje, dat op een zolderkamer bij een driepootig tafeltje zit te lezen, terwijl het licht uit een hoog raam gedeeltelijk op haar en op een deel van den muur valt. De algemeene toon is zeer goed, terwijl de smijdige schilderwijze en de soberheid van kleur aan Judith Leyster herinneren. Het is op den driehoek gemerkt »C.H.« en dus is de suppositie van Claes Hals, een zoon van Frans, niet zoo vreemd uit de lucht gegrepen. In de collectie Hoogendijk in Januari 1899 in Pulchri Studio geëxposeerd, bevond zich een dito vrouwsfiguurtje, dat hoewel ongeteekend, stellig van dien zelfden meester was (no. 97 van den catalogus dier tentoonstelling.) Het is op eikenhout, hoog 0.308, breed 0.24.

In de Italiaansche zaal hangt, als men de trap op komt links, het nieuwe riviergezicht van van Goyen, dat door Dr. Bredius, dadelijk nadat 't zijn eigendom was, in bruikleen werd gegeven. Het is een riviermond bij opkomend zwaar weêr, in de bekende luchtige manier geschilderd in de mooie zilvergrijze tonen. Zware wolken werpen een

schaduw over 't met kleine klotsende golfjes woelende water, terwijl de kleine vaartuigjes in der haast zich trachten te bergen. Het blauw der lucht breekt op enkele plekken nog te voorschijn. Het is op een sloep geteekend »VG 1655«. Het paneel is van eikenhout, hoog 0.414, breed 0.558.

Met den aankoop van den nieuwen Delftschen Vermeer, »het Nieuwe Testament« als Eglon van der Neer, heeft Dr. Bredius met zijn scherpziend oog weder eens een koopje gedaan. In een met wit en zwart marmereen tegels bevloerd vertrek (Vermeer's atelier) slaat eene vrouw zittende aan een tafel de oogen devoot hemelwaarts, terwijl de bijbel opengeslagen bij het Nieuwe Testament voor haar op de tafel ligt en de slang 't symbool van den booze door een steen de kop vermorseld is, terwijl de appel der verleiding hem ontvallen is. Het stuk, behoort bepaald tot des meesters latere werken, en de fantastische voorstelling, zoo naïef weergegeven, maakt een vreemden indruk. Dit neemt niet weg, dat veel moois de meesterhand verraadt.

Een meesterstuk van coloriet is de draperie links, welke Vermeer's bekende pointilleeringen vertoont. Deze draperie is op dezelfde wijze door eene stoel opgenomen als in eene schilderij, »t atelier van den schilder,« in de collectie-Czernin te Weenen. De achtergrond is meesterlijk in toon gehouden. Eene groote schilderij voorstellende 't sterven van Jezus draagt bij tot de devote stemming van het drama en toch werkt zij niet storend. Deze schilderij eveneens als het goudleer, dat rechts als achtergrond is aangebracht kwam voor in den inventaris van Vermeer's weduwe, door Dr. Bredius in Oud-Holland gepubliceerd.

»Het Nieuwe Testament« komt bij Hoet en Terwesten 4-maal voor, 22 April 1699 op de veiling van Hernan van Swoll, 13 Juli 1718 op een veiling te Amsterdam, 9 April 1735 te Amsterdam, en 22 April 1749 op eene verkooping der schilderijen van den kunsthandelaar David Jestwaart te Amsterdam.

Het bracht op respectievelijk f 400.—, f 500.—, f 54.— en f 70.—. In den tijd dat Vermeer weinig geacht meer was, ja, bijna onbekend, doopte men de schilderij als Caspar Netscher en merkte haar op den steen als zoodanig. Het is op doek, hoog 0.13, breed 0.88.

C. H. C. FLUGI VAN ASPERMONT.

Stedelijk museum te Utrecht.

Het Stedelijk museum van oudheden te Utrecht was in het afgelopen jaar bijzonder gelukkig door de aanwinst van twee belangrijke geschenken. Mevrouw de douairière Van Reede van Oudtshoorn te 's Gravenhage vermaakte aan de gemeente eenige waardevolle familiestukken: te een fraaie gedreven zilveren penning uit het midden der 16e eeuw, voorstellende het borstbeeld van Goert van Reede, schout der stad Utrecht, een stuk, te merkwaardiger omdat het geheel onbekend was; ze twee goed geschilderde portretten, voorstellende Godard Van Reede van Nederhorst, afgevaardigde voor Utrecht op het Munstersche vredescongres, die door zijne (van die zijner medeleden afwijkende) houding op het congres veel van zich heeft doen spreken, — en zijn zoon Gerard, die door zijn korstondig huwelijk met de erfdochter van Adam Van Lochorst de aanzienlijke heerlijkheid Zuilen verkreeg. Te betreuren is het alleen, dat de schilder, die de eer werd waardig gekeurd om zoo voorname lieden op het doek te brengen, zijn eigen naam niet belangrijk genoeg heeft geoordeeld om dien daarbij te vereeuwigen; ze het met een miniatuur versierde adelsdiploma, door Karel I van Engeland verleend aan den ambassadeur Johan Van Reede van Renswoude.

Trok dit legaat, het eerste dat het museum mocht ontvangen, niet alleen door de zeldzaamheid van het feit de aandacht, toch was wellicht nóg belangrijker het geschenk, dat eenigen tijd later door den heer G. H. L. baron Van Boetzelaer werd aangeboden. Bij gelegenheid van eenige ontgravingen op zijn buitengoed het Klooster aan de Bilt werden op een (thans onbebouwd) terrein achter het heerenhuis verschillende voorwerpen gevonden, blijkbaar afkomstig uit de kapel van het Vrouwenklooster van Oostbroek, dat vroeger op dit terrein gestaan heeft. Het belangrijkste waren de overblijfselen van eene steenen beeldgroep, die blijkbaar de omgeving heeft gevormd van een zoogenaamd Heilig Graf. Bewaard zijn de bijna ongeschondene beelden der drie vrouwen in halve levensgrootte, die blijkbaar, daar zij allen slechts het bovenlijf vertoonen, op een steenen band achter het graf hebben gestaan en dus op den beschouwer den indruk moeten gemaakt hebben geheel aanwezig te zijn. Daarbij bevinden zich nog de koppen van Johannes en Joseph van Arimathea, wier lichamen nog niet teruggevonden zijn. Het beeldhouwwerk dagteekent uit de late middeleeuwen, denkelijk eerst uit de 1e helft der 16e eeuw, toen er na den val van den toren veel aan de kloosterkapel vernieuwd werd. Behalve eene grafzerk van eene edelvrouw uit het begin der 16e eeuw (zonder ornament) en een romaansch basementje, leverde de vondst ook nog een gedeelte van eenen vloer van verglaasde tegels, waarbij enkele georneerde, die in het bezit van den heer Van Boetzelaer gebleven zijn. Van den vloer is

eene teekening vervaardigd voor de stedelijke verzamelingen, waar ook afbeeldingen van vroeger ontdekte middeleeuwsche tegelvloeren aanwezig zijn. Ongelukkig had de Biltsche straatjeugd zich juist den vorigen dag verledigd, om elkaar met de steentjes van de vloer te lijf te gaan, terwijl de heer Van Boetzelaer de georneerde tegels reeds in veiligheid had gebracht, zoodat van het (trouwens vrij eenvoudige) patroon niet zooveel meer te herkennen viel, als wel gehoopt was.

Nog eene andere vondst te Utrecht valt hierbij te vermelden: in den loop van het jaar werd bij het afbreken van een schoorsteen in een huisje achter de Nachtegaalsteeg gevonden een pot met gouden munten, naar men beweerde hoofdzakelijk uit den tijd van Karel V. Doch ongelukkig was de collectie reeds verstrooid, voor dat er gelegenheid was nadere bijzonderheden te verkrijgen.

Twee levensgrootte kniestuk-portretten (vermeld als onbekende personen door een onbekenden meester) werden op eene auctie voor het museum aangekocht. Uit de daarop voorkomende kwartierstaten bleek, dat de voorgestelde personen twee broeders waren van omstreeks 1660, behorende tot de Utrechtsche regentenfamilie Van Velthuysen. Door de bijgevoegde attributen (bij den oudste eene bezegelde oorkonde, bij den jongste eene boekenkast) bleek in verband met de kwartierstaten voldoende, dat men hier te doen had met den secretaris der Staten van Utrecht Werner Van Velthuysen en zijn broeder Lambert, den vriend van Spinoza. Het broederpaar is in de Utrechtsche geschiedenis zeer bekend door de voorrede, die Lambert aan zijne Opera omnia toevoegde, en waarin hij op welsprekende wijze protesteerde tegen de remotie der Utrechtsche regenten door Willem III in 1674, waarvan hij en zijn broeder beiden de slachtoffers waren. Daar Lambert bij zijn oudsten broeder inwoonde, is het zeer begrijpelijk, dat beiden zich te zamen hebben laten portretteeren, denklijk wel voor den toenmaligen bewoner van het huis Broekhuysen bij Amerongen, van waar de schilderijen afkomstig zijn. Bij het schoon maken der stukken (waardoor zij *veel* gewonnen hebben) is op het eene de handteekening teruggevonden van den bekenden Utrechtschen schilder Jan van Wijckersloot met den datum 1665.

Eene andere aanwinst der Utrechtsche verzamelingen trekt nog de aandacht. De heer Mr. W. H. baron Taets van Amerongen, jaren lang ambtenaar aan het stadsarchief, had zich reeds geruimen tijd bezig gehouden met het doen vervaardigen van aquarellen van *alle* gebouwen, die te Utrecht afgebroken werden. Deze langzamerhand zeer omvangrijke collectie bevatte (naast menig min belangrijk gebouw) afbeeldingen van vele huizen en stadsgedeelten, waarvan men de herinnering gaarne bewaard wenschte te zien. De algemeene aandacht viel daarom op deze bekende collectie, toen zij op eene publieke auctie te koop werd aangeboden, zoodat het plan der stad Utrecht om ze aan

te koopen dan ook mislukte. De heer H. F. Kol had echter de gelukkige gedachte, de stukken aan te koopen en aan de gemeente ten geschenke aan te bieden. De collectie werd in het Stedelijk museum tentoongesteld en trok vele bezoekers.

S. M.

Provinciaal museum van oudheden te Assen.

Omstreeks half Maart werden ten behoeve van grindwegen keien gedolven onder Odoorn. Al spoedig werden daarbij eenige urnen gevonden, die aangekocht werden ten behoeve van het Prov. Museum v. Oudh. te Assen. Zij onderscheidden zich van de reeds aanwezige door hun vorm, die meestal overeenkwam met groote suikerpotten en bloempotten, hoewel ook de hooge urnenvorm daarbij werd aangetroffen. Sedert is het museum als het ware overstroomd. Honderden urnen kwamen voor den dag en ook enkele beitels, de laatste meestal van eene zwarte steensoort en over het algemeen veel lichter dan de hier reeds aanwezige. De arbeiders in die streken, bespeurende dat zij eene betere daghuur konden maken met het ontgraven van urnen dan met turfgraven, hebben zich geworpen op de vele tumuli in Odoorn en omstreken. Geene week, geen dag ¹⁾ gaat voorbij, of het museum kan belangrijke aankopen doen, soms zelfs merkwaardige exemplaren verkrijgen. ²⁾

De vindplaatsen liggen voor een zéér groot deel op of bij den Hondsrug. De »oude stad Hunsow« heeft ook heel wat opgeleverd.

Dikwijls vindt men een grooten ronden tumulus omringd door kleinere ronde; de laatste bevatten de meeste urnen, terwijl de groote tumulus eene plaats ter verbranding der lijken schijnt te zijn geweest, zooals de sporen van asch enz. doen vermoeden. Van zulk een groote tumulus is eene photographie vervaardigd, waarop men zeer duidelijk kan zien een vierkant van steenen, waarop en waarbinnen de verbranding schijnt te hebben plaats gehad.

Uit een paar langwerpige heuveltjes kwam te voorschijn allerlei vaatwerk, bestemd voor huishoudelijk gebruik, als kannetjes met tuiten enz. Dikwerf treft men aan stellen van verschillenden vorm, met gelijke versiering, in een tumulus bijeen.

1) In letterlijken zin somtijds. Gisteren kocht ik b.v. 30, heden 32 urnen en ander vaatwerk aan, onder de laatsten 2 aarden flesschen met stoppen.

2) Eene nauwkeurige beschrijving zal gegeven worden in het verslag der Commissie over dit jaar.

De fraaiste urnen, die ter begraving gediend hebben, zijn twee, die met urnen van anderen vorm zulk een stel uitmaken. Zij zien er uit als tamelijk groote trommels met dwars uitstekenden bovenrand, van boven overdwars voorzien van eene rechthoekige opening, die afgesloten wordt door een iets grooteren deksel met twee opstaande oortjes. In een daarvan bevindt zich nog een klein bekervormig urtje met dezelfde versieringsfiguur als de groote. Aanwezige resten van verbrande beenderen wijzen op het gebruik, dat van deze urn is gemaakt.

ASSEN, 24 Mei '99.

J.

VEILINGEN.

Gaarne vestigen wij de aandacht op de zeer belangrijke veiling van de wapencollectie van het kasteel Heeswijk, welke 3—6 Juli door de firma Fred. Muller in het Casino, Papenhulststraat te 's Hertogenbosch zal verkocht worden. De kijkdagen zijn particulier 29, 30 Juni en 2 Juli en publiek 1 Juli a.s.

De collectie bevat volgens den catalogus 1484 nummers, waaronder hoogst zeldzame en belangrijke stukken. Er zijn o. a. 15 volledige wapenrustingen, waaronder 4 voor ruiters en paard, talrijke helmen, handschoenen, zwaarden, vecht- en statiedegens in allerlei vorm en soort, zeer fraaie slagzwaarden, schilden, dolken, jachtmessen, pieken, hellebaarden en vangijzers, strijdhamers en bijlen, kruisbogen, kanonnen waaronder 3 vogelaars, allerhande soorten van geweren en pistolen, van de eenvoudigste soorten tot de fraaist bewerkte sierwapens. Tot slot nog 29 banieren, meest van geestelijke corporaties en schutterijen, waartusschen zeer vreemd staat een banier van het Metalen Kruis, afd. Amsterdam.

De grondlegger van deze verzameling, baron A. J. L. van den Bogaerde van Terbruggen wist door zijne relaties als gouverneur van Brabant veel zeer belangrijke oudheden bijeen te brengen, die thans zelfs voor grof geld moeilijk te verkrijgen zijn. De thans aangekondigde veiling levert hiervan menig voorbeeld, daarnaast zijn echter ook latere aankopen uit den tijd, dat het namaken of opknappen van oude wapenen eene winstgevende industrie werd, zoodat goed opletten ook hier blijft aangeraden. Aanwijzigingen van herkomst ontbreken, daar de vorige bezitter hiervan nooit aantekening hield.

De catalogus is royaal gedrukt in groot 4° en geïllustreerd

met 15 uitstekend geslaagde photogravures van Emrik en Binger. Bij de verschillende nummers zijn de namen der zwaardvegers en de merken vermeld, waardoor deze catalogus blijvende waarde verkreeg, de beschrijving zelf doet den kundigen samensteller alle eer aan.

Wij hopen later op deze belangrijke veiling terug te komen.

O.

Korte Mededeelingen.

Te Dordrecht werd 12 Mei ll. een beschilderd behang verkocht van de hand van Aert Schouman, met verschillende tafreelen uit Il Pastor fide van B. Guarini. Kooper werd de firma Gebr. Hamburger te Amsterdam voor f 1310. Het plijt zeker niet voor den kunstzin van den kooper van het huis, dat hij voor dit betrekkelijk gering bedrag de goed geconserveerde zaal geheel laat onttakelen. De beschildering is wel niet van het allereerste, doch is in goeden staat en maakte met de omgeving een zeer goed geheel. Van de beschildering en de deels nog aanwezige fraaie betimmering zijn tijdig fotografieën genomen.

Reeds hebben de dagbladen herhaaldelijk het een en ander bericht over de »Geschiedkundige Tentoonstelling van het Nederlandsche Zeewezen« die gedurende de maanden Juli en Augustus 1900 te 's Gravenhage gehouden zal worden en waarvoor Hare Majesteit de Koningin de Gothische Zaal en de Balzaal van het Paleis op den Kneuterdijk beschikbaar gesteld heeft.

Zoowel het echt nationale van deze onderneming als het feit, dat onze Koningin in Haar huis de voorwerpen bijeen wenschte te zien, die zullen spreken van wat Nederland op maritiem gebied beteekend heeft, zullen voor beheerders van musea een aansporing zijn, om bijeen te zoeken wat uit hunne verzamelingen ingezonden zou kunnen worden.

Daarom is het wenschelijk er op te wijzen, dat het doel van de tentoonstelling zal zijn, een zoo volledig mogelijk beeld te geven van wat vóór het jaar 1795 door Nederland op maritiem gebied is

verricht en dit zoowel ten opzichte van krijgskunde als van ontdekkings-
tochten, handel en visscherij.

In ieder museum is nu allicht het een en ander voorhanden dat
op de tentoonstelling een goed figuur zou maken, hetzij uit een
geschiedkundig oogpunt, hetzij om de kunstwaarde.

Geschilderde, geteekende of gebeeldhouwde portretten van
personen die in ons zeewezen een rol gespeeld hebben, authentieke
afbeeldingen van gebeurtenissen ter zee, afbeeldingen van scheepswerven
en schepen en vooral oude scheepsmodellen en alles wat op scheepsbouw
betrekking heeft. Voorts handschriften van onze zeehelden en journalen
van de ontdekkingstochten, kaarten en zeevaartkundige instrumenten.
En ten slotte de schier alles omvattende rubriek der varia, als kleeding-
stukken, wapenen, eeretekenen en allerlei reliquien, die aan personen
of gebeurtenissen, van Damiate tot Doggersbank, verbonden kunnen
worden.

Teneinde nu de keuze, behandeling en catalogiseering van de
eventueel in te zenden voorwerpen gemakkelijk te maken, zou de com-
missie voor de [tentoonstelling het zeer op prijs stellen, wanneer haar
mededeeling gedaan werd van al wat de lezers van dit bulletin op hun
terrein als geschikt kunnen aanwijzen, met nauwkeurige vermelding van
den eigenaar en van de stappen, die gedaan moeten worden om den
tijdelijken afstand te verkrijgen.

Van een omschrijving van het voorwerp zal een dankbaar gebruik
gemaakt worden bij de samenstelling van den catalogus.

Alle kosten van verpakking, verzending, verzekering enz. zullen,
indien gewenscht, vergoed worden.

Secretaris van de commissie is de heer G. P. van Hecking
Colenbrander, Luit. t. Zee 1e klasse, Prinses Mariestr. 25, 's Gravenhage.

E. W. M.